

ΤΙΤΛΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ

α/α	Εισηγητής/τρια	Τίτλος εισήγησης	Περίληψη εισήγησης
1	Bindi, Stefano Gino (ΥΔ)	«Caro Professore, cher Professeur: il carteggio Mattioli – Meschonnic»	<p>Il mio progetto di studiare il carteggio Mattioli - Meschonnic nasce dalla volontà, condivisa con la docente responsabile della ricerca, prof.ssa Domenica Minniti Gonias, di tracciare una mappa degli attuali orientamenti della traduttologia in Italia. Queste lettere, al momento inedite, permettono, infatti, di illustrare la nascita in Italia della prima scuola di traduttologia che prende forma, alla fine degli anni '80, proprio per iniziativa di Emilio Mattioli (Modena 1933 - Ancona 2007). L'interlocuzione con Henri Meschonnic (Parigi 1932 - Villejuif 2009), intellettuale multiforme e padre di una teoria traduttologica fondata sul ritmo, favorisce la circolazione di un approccio del tutto nuovo alla questione del tradurre, aprendo strade, ancora quasi imperlustrate, alla pratica traduttiva. Dall'indagine del carteggio, pertanto, può partire lo studio e la valutazione del dibattito italiano in merito alla teoria e alla pratica della traduzione, al fine di fornire un quadro esauriente dell'odierno stato della questione.</p> <p>Bibliografia essenziale</p> <p>AA.VV., <i>La tour de Babel, essais sur la traduction</i>, Trans-Europ-Repress, Mauvezin, 1985.</p> <p>AA.VV., <i>La traduzione. Saggi e Studi</i>, Lint, Trieste, 1973.</p> <p>Dessons G., Meschonnic H., <i>Traité du rythme des versés et des proses</i>, Dunod, Paris, 1998.</p> <p>Κεντρωτής Γ., <i>Θεωρία και Πράξη της Μετάφρασης</i>, 2000.</p> <p>Mattioli E., <i>Etica del tradurre e altri scritti</i>, Mucchi ed., Modena, 2009.</p> <p>Mattioli E., <i>Ritmo e traduzione</i>, Mucchi ed., Modena, 2001.</p> <p>Meschonnic H., <i>Les états de la poetique</i>, Paris, Puf, 1985.</p> <p>Minniti Gonias D., <i>La Traduzione: Storia Teoria Pratica</i>, Edizioni dell'Università di Atene, 2018.</p> <p>Μπατσαλιά Φ., Σελλά-Μάζη Ε., <i>Γλωσσολογική προσέγγιση στη θεωρία και τη διδακτική της Μετάφρασης</i>, 2015.</p> <p>Nergaard Siri (a cura di), <i>La teoria della traduzione nella storia</i>, Bompiani, Milano, 1993.</p>

Mario Ferrari: dalla produzione letteraria inedita, racconto *Il cielo torbido*

Mario Ferrari è un sottotenente dell'Esercito Italiano che nel dicembre del 1942 arriva in Grecia con il 2° Squadrone dei Lancieri di Milano. Nel marzo del 1943 nei pressi del fiume Jancova (Αλιάκμονας), sulla via da Kozani a Grevenà viene fatto prigioniero dai partigiani dell'E.L.A.S. (Esercito Popolare di Liberazione Greco). Dopo l'armistizio dell'Italia dell'8 settembre del 1943, Mario Ferrari chiede e ottiene di potersi arruolare con i partigiani greci per combattere i Tedeschi. Con il grado di sottotenente viene assegnato al 2° battaglione 53° fanteria di stanza ad Eptakori, precisamente alla compagnia mitraglieri, dove assume il comando del 2° plotone.

A capo del 2° plotone Ferrari partecipa ad alcune operazioni di guerra. Durante la sua permanenza in Grecia, sia come prigioniero degli *Antartes* sia come sottotenente dell'esercito partigiano ha modo di conoscere alcuni dei più importanti esponenti della lotta partigiana. Nel 1944, tuttavia, non condividendo l'atteggiamento aggressivo nei confronti dell'esercito di stato greco e degli Inglesi, chiede e ottiene il congedo facendo così ritorno in Italia. Rientrato in patria Ferrari si dedica alla scrittura di una silloge di racconti e due romanzi oltre che di alcuni articoli riguardanti la sua permanenza in Grecia. Il primo dei racconti è "Il cielo torbido" che dà il titolo a tutta la raccolta e narra di un'operazione di rastrellamento da parte dell'esercito italiano in un villaggio greco nel quale perde la vita un giovane ufficiale italiano. Il racconto costituisce un punto di partenza per osservazioni di carattere storico e letterario: dai riferimenti geografici utili per ricostruire sia il percorso che gli eventi della guerra, alla toponomastica. L'opera apre però uno squarcio sulla quotidianità di un paese in guerra, sulla morte, il lutto e la fame, che non hanno bandiera e che quondanche descritte con lirismo classico, quasi poetico, testimonianza della formazione culturale di cui Ferrari, non sono però meno incisive e penetranti.

Bibliografia

Aga-Rossi, E. (1993). L'inganno Reciproco. L'armistizio fra l'Italia e gli Anglo-Americani del settembre del '43. Roma: Ministero per i beni culturali e ambientali. Ufficio centrale per i beni archivistici.

Aga-Rossi, E., & Giusti, M. T. (2011). Una guerra a parte. I militari italiani nei Balcani 1940-1945. Bologna: Il Mulino.

Bregantin, L. (2006/2007-2007/2008). L'occupazione dimenticata. Gli Italiani in Grecia 1941-1943. Tesi di Dottorato. Università Ca' Foscari di Venezia.

Cervi, M. (1986). Storia della guerra di Grecia. Ottobre 1940- Aprile 1941. Milano: Rizzoli.

Coppola, A. (2013). una faccia una razza? Grecia antica e moderna nell' immaginario italiano di età fascista. Roma: Carrocci.

Donfrancesco, G. (Regia). (2008). La guerra sporca di Mussolini [Film].

Doumanis, N. (2003). Una faccia, una razza. Le colonie italiane nell'Egeo. Bologna: Biblioteca storica.

Gambarotto, S., & Raffaelli, E. (2010). Campagna di Grecia. Alpini e Fanti. La tragica avventura ellenica. Le conseguenze dell'8 settembre 1943. Creta - Cefalonia - Corfù - Lero. Treviso: Editrice Storica.

Isnenghi, M. (1989). Le guerre degli Italiani. Parole, immagini, ricordi (1848-1945). Milano: Mondadori.

Leoni, D. (1994). La scrittura del silenzio. Diari e memorie di soldati della prima e della seconda guerra mondiale. In P. Ortoleva, & C. Ottaviano, Guerra e mass media. Gli strumenti del comunicare in contesto bellico. Napoli: Liguori.

Montanari, M. (1999). Stato maggiore dell'Esercito, Ufficio storico.

Santarelli, L. (2004). "Violenza taciuta: I crimini degli Italiani nella Grecia occupata". In L. Baldissara, & P. Pezzino, Crimini e memorie di guerra: violenze contro le popolazioni e politiche del ricordo (p. 271-353). Napoli: L'ancora del Mediterraneo.

Santarelli, L. (2005). Guerra e occupazione italiana in Grecia 1940-1943. European University Institute, Firenze.

Αλεξάνδρου, Χ. (2008). Μεραρχία Πινερόλο: Χρονικό της αντίστασης και του μαρτυρίου της. Σεπτέμβριος 1943 - Δεκέμβριος 1944. Αθήνα : Gruppo d'Arte .

Τσιριμώκου, Α. (2002). «Το μέλλον της μνήμης: αυτοβιογραφία, απομνημόνευμα». Εσωτερική ταχύτητα. Αθήνα: Εκδόσεις Άγρα.

3

Ακριτίδης, Ιωάννης (ΥΔ)

Gabriele d'Annunzio - Η αλήθεια πίσω από τις λέξεις όπως αυτή προκύπτει μέσα από την συγκριτική υφολογική και υφομετρική ανάλυση των έργων του *Notturmo* και *Contemplazione della Morte*

Ο Gabriele d'Annunzio υπήρξε ένα από τα πιο αμφιλεγόμενα πρόσωπα της σύγχρονης Ιταλικής λογοτεχνίας που ακόμα και σήμερα, 82 έτη μετά το θάνατό του, διαθέτει φανατικούς αναγνώστες και μελετητές του πολύμορφου έργου του. Ο Vate θα προβληματιστεί ιδιαίτερα γύρω από την ιδέα του *Θανάτου*, γεγονός που αποδεικνύεται από τη συγγραφή των έργων *Contemplazione della Morte* (1912) και *Notturmo* (1916). Και στα δύο έργα, ο *Θάνατος* κατέχει κεντρικό ρόλο και ο συγγραφέας μπαίνει σε μία άτυπη αναμέτρηση μαζί του, μέσα από τις

περιγραφές της τραγικής απώλειας κοντινών του ανθρώπων. Στην παρούσα μελέτη, αφενός αναδεικνύουμε αυτό που προκύπτει μέσω της συγκριτικής υφολογίας των δύο έργων, και αφετέρου επαληθεύουμε με μετρήσιμα στοιχεία, με τη βοήθεια της υφομετρικής ανάλυσης, αυτό που η συγκριτική υφολογία αναδεικνύει ως βασικό φιλολογικό συμπέρασμα σχετικά με την άποψη του συγγραφέα για το *Θάνατο* και τον τρόπο με τον οποίον τελικά τον αντιμετωπίζει.

Βιβλιογραφία

Alfredo Gargiulo, Gabriele D'Annunzio – Studio Critico, Francesco Perrella & C, Napoli 1912

Angelo Cocles, Cento e cento e cento e cento pagine del libro segreto di Gabriele D'Annunzio tentato di morire (Noctivagum melos), Istituto Nazionale per la edizione di tutte le opere di Gabriele D'Annunzio

Gabriele D'Annunzio, Contemplazione della Morte, Fratelli Treves Editori, Milano 1912

Gabriele D'Annunzio, Notturmo, Tip. Treves, Milano 1916

Giovanni Solli, Giuseppe Miraglia e gli Amici della Squadriglia Idrovolanti dell'Isola di S. Andrea – Venezia, - Ed. Walberti Lugo 2009

Isadora Duncan, My Life, Liveright Publishing Corporation, New York 1927

John Woodhouse, Gabriele D'Annunzio: Defiant Archangel, Oxford University Press, New York 1988

Marino Biondi – Alessandro Borsotti, Cultura e Fascismo, Letteratura, arti e spettacolo di un Ventennio, Ponte alle Grazie Spa, Firenze 1996

Rudolph Altrocchi, Gabriele D'Annunzio Poet of Beauty and Decadence, University of Chicago Press, Chicago USA 1922

Tito Rosina, Attraverso le città del silenzio di Gabriele D'Annunzio – Fonti e Interpretazioni, Casa Editrice Giuseppe Principato, Messina 31 gennaio 1931

4

Γεώργιος Βαϊόπουλος (ΜΦ)

«Οι Στάχτες του Γκράμσι»
μεταφράζονται στην Ελλάδα

Ο Πιερ Πάολο Παζολίνι κατέγραφε με ποιήματα την εξαθλιωμένη παρακοινωνία που ενεργούσε στο περιθώριο. Στη συλλογή *Οι Στάχτες του Γκράμσι* (*Le ceneri di Gramsci*) η πολιτική ποιητική εκκίνησή του, το 1957, αποτέλεσε μια απόπειρα αντιπροσώπευσης του αποκομμένου από την πραγματικότητα υποπρολεταριάτου της Ρώμης. Κινούμενος από την αριστερή αποκλίνουσα ιδεολογία του, δεν είχε την απλή φιλοδοξία να εκφράσει μόνο τον εαυτό του αλλά το πάθος να μεταμορφώσει τον κόσμο, όσο αναρωτιόταν για την αναπόφευκτη παρακμή: ...*με την καρδιά που ζει μόνον μέσα στην ιστορία / θα μπορέσω ποτέ*

ξανά να λειτουργήσω με καθαρό πάθος / εάν ξέρω πως η δική μας ιστορία τελείωσε; Η συλλογή των έντεκα *roemetti* αποτέλεσε αντικείμενο μελέτης για τους Έλληνες διανοούμενους. Η πολιτική ιδεολογία που διέπνευσε τις *Στάχτες του Γκράμισι* βρήκε εύφορο πεδίο διάχυσης μέσα από δημοσιεύσεις σε λογοτεχνικά περιοδικά και τις ποιητικές ανθολογίες. Η επανεξέταση και η αναπαραγωγή της συλλογής στην Ελλάδα, αν και αποσπασματική στη μετάφρασή της, συνετέλεσε στην κατανόηση της μεταπολεμικής ιταλικής κοινωνίας. Το κείμενό της με πολιτικές προεκτάσεις, μέσα από τα ταλαιπωρημένα πρόσωπα του υποπρολετάριων, σκιαγραφεί το τέλος ενός ολόκληρου αιώνα και μπορεί να χαρακτηριστεί προφητικό ως προς τη μετέπειτα κοινωνική πραγματικότητα. Χαρακτηριστικά ποιήματά της όπως το ομώνυμο με τη συλλογή ποίημα, το «Κλάμα της Μπουλντόζας» και το «Λαϊκό Τραγούδι» μεταφράστηκαν από την αρχή της ενασχόλησης στην Ελλάδα με το συγγραφικό έργο του ποιητή, που συμπίπτει με την περίοδο της αποκατάστασης της δημοκρατίας.

Στην παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζονται οι κατά καιρούς δημοσιεύσεις και εκδόσεις σχετικών κείμενων και μεταφρασμένων ποιημάτων του Παζολίνι από τη συλλογή ως δείγματα της αναζήτησης, της αμφιβολίας και ενίοτε της ανατροπής, που εκφράζει ο ποιητής εκείνη την περίοδο. Ο συγγραφέας και μεταφραστής Παναγιώτης Χατζηγάκης διέκρινε από τη δεκαετία του εβδομήντα, το πολιτικό και διαχρονικό χαρακτήρα της *Le ceneri di Gramsci*, μελετώντας και μεταφράζοντας χαρακτηριστικά της αποσπάσματα. Ο καθηγητής Γιώργος Κεντρωτής μετάφρασε το ποίημα «Η Τέφρα του Γκράμισι» και η Ελένη Κοσμά στο πρόσφατο βιβλίο της μεταφράζει τη δική της εκδοχή παραθέτοντας αναλυτική κριτική. Ο ποιητής Θανάσης Κουτλής και ο μεταφραστής Στέλιος Κάτσικας απέδωσαν στα ελληνικά το «Θρήνο του Εκσκαφέα» μεταφέροντας το δράμα μιας κοινωνίας κατά τη διάρκεια της μεταμόρφωσής της.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Χατζηγάκης, Π. (1979). *Πιερ Πάολο Παζολίνι-Θεώρηση της ζωής και του έργου του. Επιλογή και απόδοση ποιητικών κειμένων*. Αθήνα: Δίφρος
Κάτσικας, Σ. (Επιμ.). (2000). *Παζολίνι, Ουγγαρέτι, Κοναζιμόντο* (2η εκδ.). (Σ. Κάτσικας, Μεταφρ.) Αθήνα: Αιγόκερως

Τσόλκας, Δ., & Ζώρας, Γ. (2012). *Πλανήτες Στίχοι*. Αθήνα: Πεδίο

Οι στάχτες του Γκράμσι /Πιερ-Πάολο Παζολίνι. (2016). (Ε. Κοσμά, Μεταφρ.) Αθήνα: Οροπέδιο

Pasolini, P. P. (1981). *Ανθολόγιο*, μτφ. (Φ. Δέλφης, μεταφρ.). Π. Μισερλής (επιμέλεια). Αθήνα: Δελφικά Τετράδια

Pier Paolo Pasolini Η Τέφρα του Γκράμσι. (2015). (Γ. Κεντρωτής Μετάφρ.). Αθήνα: Ενδημιών Ανακτήθηκε από <https://www.openbook.gr/i-tefra-tou-gramsci/>

Οκτώ Ιταλοί ποιητές. (2000). (Θ. Κουτλής, Μεταφρ.) Αθήνα: Οδός Πανός

Petraglia, S. (1987). *Pasolini*. (Σειρήνη Τ. Μετάφραση). Μ. Κονδύλη (επιμ.). Αθήνα: Ηράκλειτος

Παστάκας, Σ., & Παππάς, Γ. (2011). *Ανθολογία Ιταλικής Ποίησης-Ταξίδι στην όμορφη χώρα-Il bel paese*. Αθήνα: Οδός Πανός

Pasolini, P. P. (2003). *Tutte le poesie* (1). Milano: Mondadori

Luperini, R., Cataldi, P. & Marchiani, L. (2003). *La scrittura e l'interpretazione 3 - Edizione Gialla Modulare* (2). Firenze: Palumbo.

5

Γεωργίου, Ελένη (ΜΦ)

Η Ελλάδα και η οπτική του Risorgimento στον Luigi Pirandello

Το χάος, μια ελληνική λέξη στη μεταφορά της αλλά και στην κυριολεξία της, ως έννοια εντυπώνεται τόσο στο έργο όσο και στη ζωή του συγγραφέα που κατάγεται από το Caos: την πρώτη μυθική μορφή με την οποία συνδέονται τα πάντα!

Ο γιος του χάους, ο θυμόσοφος γιος της διαλεκτικής, μέσα από τις αντιθετικές δυνάμεις που πιέζουν τον άνθρωπο στη καταβύθιση της ύπαρξης, μοιάζει να παρακινεί επαναστάτες και επαναστάσεις που επαναπροσδιορίζονται και επανατοποθετούνται στο χώρο και στο χρόνο με τον βερισμό της ψυχής. Επαναστάτες που δεν είναι άλλοι από τους εκκεντρικούς χαρακτήρες των έργων του, οι οποίοι εγκλωβισμένοι κάτω από το στενό, κοινωνικό, ιδεολογικό και ιστορικό πλαίσιο της εποχής τους, ξυπνούν σαν τον Εγκέλαδο της σικελικής γης για να ταραξούν τον κόσμο των ανθρώπων.

Ως προς το διπλό θεματικό πρίσμα υπό το οποίο εξετάζεται το πιραντελλικό έργο στην παρούσα μελέτη - της Ελλάδας, του ελληνισμού, του Risorgimento και των αποτελεσμάτων του - διαπιστώνεται η κριτική στάση του συγγραφέα:

Επανέρχεται στην αρχαιότητα για να καταδείξει τις αντιφάσεις του παλιού και του νέου κόσμου. Αντιστρέφει τις αναλογίες των έμψυχων και άψυχων ερειπίων της σύγχρονης του κοινωνίας, σε αντιπαραβολή με την αίγλη των ερειπίων κάποιας άλλης εποχής, που δεν καταφέρνει να την παραμορφώσει ούτε ο χρόνος ούτε η Ιστορία.

Γεννημένος πατριώτης, θα μπορούσαμε να πούμε ότι οφείλει την ύπαρξή του στον Garibaldi. Προέρχεται από έναν “πατριωτικό” γάμο, από δύο οικογένειες γαριβαλδινών που αγωνίστηκαν για το όραμα της ανεξαρτησίας διατηρώντας θερμές σχέσεις με τον Στρατηγό Garibaldi και μένει, ως το τέλος, πιστός στην ιδέα που καταπατήθηκε από την ωφελιμαρχία.

Πολέμιος της ακινησίας, μέσα από το έργο του καταλύει τη λογική του gattopardismo «*Cambiar tutto per non cambiar niente*» προτείνοντας ένα ταξίδι επιστροφής στα ιδεώδη του παρελθόντος, με μια διάθεση αποστροφής ως προς τον ωφελιμισμό, την ανισότητα και τον καταναγκασμό, του παρόντος, για ένα μέλλον που θα ακουμπάει στην ιστορία και τον οραματισμό. Η αθλιότητα να κατατρώει τον ηρωισμό, και η επιμονή να δημιουργεί την περιθωριοποίηση. Η μνήμη, η νοσταλγία και η απογοήτευση μετατρέπουν το προσωπικό του έργο σε πολιτικό, σε φωνή διαμαρτυρίας.

Βιβλιογραφία

- Roberto Alonge, *Pirandello tra realismo e mistificazione*, Guida, Napoli, 1977
Norma Bouchard (ed.), *Risorgimento in Modern Italian Culture: Revisiting the Nineteenth-century past in history, narrative and cinema*, Fairleigh Dickinson University Press, Madison, 2005
Fiore A. Bassanese, *Understanding Luigi Pirandello*, University of South Carolina Press, South Carolina, 1997
Nino Borsellino, *Il dio di Pirandello*, Sellerio editore, Palermo, 2004
John Cottingham, *The Philosophical Writings of Descartes*, Vol. III, Cambridge University Press, Cambridge, 1985
Julie Dashwood, *Luigi Pirandello: The theatre of paradox*, The Edwin Mellen Press, Lewiston, 1996
Gaspare Giudice, *Pirandello: A Biography*, Oxford University Press, London, New York, Toronto, 1975
Enzo Lauletta, *Luigi Pirandello: Storia di un personaggio “fuori di chiave”*, Mursia, Milano, 1980

			<p>Lucio Lugnani, <i>Pirandello: Letteratura e teatro</i>, La nuova Italia, Firenze, 1970 Federico Vittore Nardelli, <i>Vita segreta di Pirandello</i>, I popolari della biografia, Vito Bianco, Roma, 1962 Giuseppe Petronio, <i>Pirandello novelliere e la crisi del realismo</i>, Lucentia, Luca, 1950 Georges Piroué, <i>Luigi Pirandello: Sicilien planétaire</i>, Denoël, Paris, 1988 Leonardo Sciascia, <i>Pirandello e la Sicilia</i>, Adelphi, Milano, 1996 Christopher Seton-Watson, <i>Italy from liberalism to fascism</i>, Methuen, 1967 Roberto Tessari, <i>Come un angelo di fuoco: Verità, immaginario e scenotecnica in Pirandello</i>, Bonanno, Roma, 2012 Claudio Vicentini, <i>Pirandello: il disagio del teatro</i>, Marsilio, Venezia, 1993 Ferdinando Virdia, <i>Invito alla lettura di Pirandello</i>, Mursia, Milano, 1975 Annick Benoit-Dusausoy, Guy Fontaine, <i>Ευρωπαϊκά γράμματα: Ιστορία της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας</i>, τόμος Γ', Σκόκλη, Αθήνα, 1999</p>
6	Γρίβα, Άννα (ΥΔ)	<p>Η περί κάλλους ποιητική αντιπαράθεση της Sara Copia Sullam με τον Baldassare Bonifaccio: Αναζητώντας τη φύση του ωραίου στη Βενετία του 17^{ου} αιώνα</p>	<p>Το 1621, ο λόγιος και ιερέας Baldassare Bonifaccio (1585-1659) δημοσιεύει το έργο <i>Dell'immortalità dell'anima, discorso di Baldassare Bonifaccio</i> (Venezia, Antonio Pinelli, 1621), στο οποίο κατηγορεί την Ιταλοεβραία ποιήτρια και φιλόσοφο Sara Copia Sullam πως δεν πιστεύει στην αθανασία της ψυχής, εκθέτοντάς την στο ενδεχόμενο να κατηγορηθεί ως αιρετική από την Ιερά Εξέταση. Το έργο αυτό του Bonifaccio κλείνει με ένα προσβλητικό για την ποιήτρια σονέτο. Η Copia Sullam απάντα σε αυτό το ποίημα συνθέτοντας επίσης ένα σονέτο (VII: αρίθμηση με βάση την έκδοση του Fortis, 2003). Στην παρούσα εισήγηση θα επιχειρηθεί μια συγκριτική μελέτη των δύο ποιημάτων, στα οποία, στην πραγματικότητα, διασταυρώνονται οι θέσεις των δύο λογίων σχετικά με τη φύση της ομορφιάς. Έτσι, θα αναδειχθεί ο τρόπος με τον οποίο η Copia Sullam συμβάλλει στην αναγέννηση του αρχαιοελληνικού κοσμοειδώλου ως προς τη θεώρηση του κάλλους, σε αντιπαράθεση με το χριστιανικό κοσμοείδωλο, το οποίο εκπροσωπεί ο Bonifaccio.</p> <p style="text-align: center;">Βιβλιογραφία</p> <p>Boccatto, Carla, «Un altro documento inedito su Sara Copio Sullam: il “Codice di Giulia Soliga»», <i>La Rassegna Mensile di Israel</i>, terza serie, Vol. 40, No. 7/8, Luglio-Agosto 1974, σσ. 303-316 Bonifaccio, Baldassare, <i>Dell'immortalità dell'anima, discorso di Baldassare Bonifaccio</i>, Venezia appresso Antonio Pinelli, 1621</p>

			<p>Cebà, Ansaldo, <i>Epitafio d'Ansaldo Cebà per la memoria del Commendator Fra Gian Lanfranco suo fratello, alla valorosa militia de cavalieri Gerosolimitani</i>. Genoa: Giuseppe Pavoni, 1619</p> <p>Cebà, Ansaldo, <i>Lettere d'Ansaldo Cebà scritte a Sara Copia</i>. Ed. Marcantonio Doria, Genoa: 1623</p> <p>da Fonseca-Wollheim, Corinna, <i>Faith and Fame in the Life and Works of the Venetian Jewish Poet Sara Copia Sullam (1592?-1641)</i>, Thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy, Faculty of Modern and Medieval Languages, Cambridge University, 1999</p> <p>Eisenberg, Joyce; Scolnic, Ellen, <i>The JPS dictionary of Jewish words</i>, The Jewish Publication Society, 2003</p> <p>Fortis, Umberto, <i>La bella ebrea. Sara Copio Sullam, poetessa nel ghetto di Venezia del '600</i>, Zamorani, 2003</p> <p>Harrán, Don (ed. - transl.), <i>Jewish Poet and Intellectual in Seventeenth-century Venice: The Works of Sarra Copia Sulam in Verse and Prose Along with Writings of Her Contemporaries in Her Praise, Condemnation or Defense</i>, University of Chicago Press, 2009</p> <p>Maury Robin, Diana; Larsen, Anne R.; Levin, Carole, <i>Encyclopedia of Women in the Renaissance: Italy, France, and England</i>, ABC-CLIO, 2007</p> <p>Westwater, Lynn Lara, <i>The disquieting voice: women's writing and antifeminism in seventeenth-century Venice Thesis (Ph. D.)</i>, University of Chicago, Dept. of Romance Languages and Literatures, 2003</p>
7	<p>Δημοπούλου, Άννα-Μαρία (ΜΦ)</p>	<p>Niccolò Tommaseo – Luigi Mercantini- Διονύσιος Σολωμός: Κοινές θεωρήσεις- συγκρίσεις</p>	<p>Παρουσιάζεται εν πρώτοις η εργοβιογραφία των δύο Ιταλών λόγιων καθώς και η εργοβιογραφία του Διονυσίου Σολωμού, ενώ στη συνέχεια επισημαίνονται οι μεταξύ τους σχέσεις, επαφές και αλληλεπιδράσεις. Το βαθύ ενδιαφέρον του Niccolò Tommaseo για την Ελλάδα και τα δημοτικά τραγούδια θα τον οδηγήσει σε μια σχέση φιλίας, εκτίμησης και συνεργασίας με τον ζακυνθινό Διονύσιο Σολωμό, ενώ το κλίμα της επαναστατημένης Ελλάδας του 19^{ου} αιώνα και ο <i>Ύμνος εις την Ελευθερία</i> του εθνικού μας ποιητή θα φέρει στο φως την καθοριστική επιρροή που ασκήθηκε στην ψυχοσύνθεση του Luigi Mercantini και στο έργο του <i>Inno di Garibaldi</i>.</p> <p>Βιβλιογραφία</p> <p>Camaioli Bruno, <i>Una vita interessante. Luigi Mercantini. Il Tirteo Marchigiano</i> https://docplayer.it/27175609-Una-vita-interessante-luigi-mercantini-il-tirteo-marchigiano.html</p>

			<p>Ciampini Raffaele, <i>Studi e Ricerche su Niccolò Tommaseo</i>, Edizioni di Storia e Letteratura, Roma 1944.</p> <p>Lavagnini Bruno, «L. Mercantini nelle isole ionie (1849-1852)» στο: Πρακτικά Τρίτου Πανιόνιου Συνεδρίου, Αθήνα 1967.</p> <p>Lavagnini Bruno, <i>Ο Σολωμός και ο Ύμνος στον Γαριβάλδη</i>, Κείμενα και Μελέται Νεοελληνικής Φιλολογίας, Αθήνα 1969.</p> <p>Michieli Fabio, «Le poesie giovanili (1820-1833) di Tommaseo e la loro circolazione tra carteggi e stampe rare» nel libro: <i>Tommaseo poeta e la poesia di Medio Ottocento</i>, a cura di: Mario Allegri e Francesco Bruni, Venezia 2016.</p> <p>Ανδρειωμένος Γ., <i>Διονυσίου Σολωμού, «Ύμνος εις την Ελευθερίαν»: Συγκρίνοντας τις τρεις πρώτες πλήρεις μεταφράσεις του (1825)</i>, Εκδόσεις Συλλογές, Αθήνα 1999.</p> <p>Ζώρας Γ. Θ., <i>Επτανησιακά Μελετήματα</i>, τομ. Α', Σπουδαστήριον Βυζαντινής και Νεοελληνικής Φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα 1960.</p> <p>Ζώρας Γ. Θ., <i>Ο Ν. Θωμαζαΐος και η Νεώτερη Ελλάς</i>, Κείμενα και Μελέται Νεοελληνικής Φιλολογίας, χ.τ, Αθήνα 1974.</p> <p>Τσόλκας, Ι. Δ., <i>Η ελληνική Παλιγενεσία και ο αντίκτυπός της στη λογοτεχνία της Ιταλίας κατά τον 19^ο αιώνα</i>, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης 2004.</p> <p>Παγκράτης Γ. Δ., <i>Ιστορία της Ιταλίας. Από τη συνθήκη του Λόντι στην ενοποίηση (1454 – 1870)</i>, Κάλλιπος, Αθήνα, 2015.</p>
8	Ελένη, Αναστασία (ΜΦ)	Οι απεικονίσεις της μορφής του Αρλεκίνο από την <i>Commedia dell'Arte</i> και η επίδρασή της στο έργο του Πικάσο	<p>Ο <i>Πάμπλο Πικάσο</i> αναμφισβήτητα, ήταν ο μεγάλος πρωταγωνιστής της Τέχνης του 20^{ου} αιώνα. Πρωτοπόρος στο είδος του, σημάδεψε τη δική του, αλλά και τις επόμενες γενιές, μέσω της καλλιτεχνικής του ιδιοφυΐας και του τεράστιου έργου του ως παγκόσμιας καλλιτεχνικής παρακαταθήκης. Ο <i>Πικάσο</i>, από πολύ νωρίς, θα αποδείξει την βαθιά του γνώση αλλά και το θαυμασμό για την ξακουστή <i>Commedia dell'Arte</i>, υιοθετώντας ως <i>alter ego</i> τον, κατά τα άλλα συμπαθή ήρωα του Ιταλικού λαϊκού θεάτρου, <i>Αρλεκίνο</i>. Η παρούσα εργασία αναδεικνύει τον βαθμό στον οποίο ο <i>Πικάσο</i> επηρεάστηκε συνολικά από την <i>Commedia dell'Arte</i> και τον ρόλο που έπαιξε μέσα στο έργο του, ιδιαίτερα ο χαρακτήρας του <i>Αρλεκίνου</i>. Σχεδόν σε κάθε πτυχή της ζωής του, που απεικονίζεται στον καμβά, βρίσκεται και ένας <i>Αρλεκίνος</i> που καλείται να διηγηθεί στον θεατή, με τον δικό του ιδιαίτερο τρόπο, τα γεγονότα που σημαδεύουν τον ίδιο τον <i>Πικάσο</i>. Ο</p>

Αρλεκίνος θα μετατραπεί στο μέσο έκφρασης των συναισθημάτων του μεγάλου Ισπανού και ταυτόχρονα ο τρόπος επικοινωνίας του με το φιλοθεάμων κοινό.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

BERNADAC Marie-Laure & DU BOUCHET Paule, *Picasso – La ricerca e la Memoria*, Universale Electa/Gallimard, Trieste 1994

CARMEAN E.A., Jr., *Picasso The Saltimbanques*, National Gallery of Art, Washington 1980

HILTON Timothy, *Picasso*, Oxford University Press – Thames and Hudson LTD London, 1975, Western Germany

MILZA Pierre, *Storia d'Italia, dalla Preistoria ai giorni nostri*, Casa Editrice Corbaccio s.r.l., Milano 2005

MÜLLER Werner, *Θέατρο του σώματος & Commedia dell'arte*, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 1996

PANZETTA Alfonso, *Picasso*, Elemond Arte, Milano, 1992

PENROSE Roland, *Picasso*, Phaidon Press Inc. 1991, New York, σελ. 48

PODOKSIK Anatoli, *Pablo Picasso 1881-1973*, Parkstone International, New York 2019

REFF Theodore, *Harlequins, Saltimbanques, Clowns and Fools*, Art Forum 10, October 1971

RICHARDSON John, *A life of Picasso – Vol. I (1981 – 1906)*, Random House Inc. 1991 New York

RICHARDSON John, *A Life of Picasso, Vol.II 1907-1917*, Random House, New York, 1996

RICHARDSON John, *A life of Picasso – The Triumphant Years 1917 – 1932*, Alfred A. Knopf, New York 2007

9

Κωτσικόρης, Παντελής
(ΜΦ)

Le prime costituzioni dell'Eptaneso scritte in Italiano

Le Isole Ionie furono per La Serenissima conquiste molto importanti per la loro sopravvivenza e il loro futuro. Gli abitanti di queste isole vivevano in un ambiente occidentale e poterono coltivare il commercio e le lettere, sviluppando così una società civile e una cultura importante, notevolmente influenzata dalla lingua e dalla cultura italo-veneziana. L'italiano era anche la lingua in cui venivano scritti i provvedimenti e le leggi dello stato. Dal 1800 al 1817 furono emanate tre Costituzioni, due scritte in italiano e una terza in inglese, le quali vennero tradotte in greco. Autore della traduzione fu, tra gli altri, Dimitrios Venieris, letterato di Costantinopoli che operò a lungo a Trieste. Nell'intervento, che si colloca

nell'ambito di una ricerca più vasta avviata dal Laboratorio di Lingua, Traduzione e Studio del contatto linguistico italogreco dell'Università Nazionale e Capodistriaca di Atene, si tenta una presentazione generale dei documenti e dei personaggi che furono coinvolti nella traduzione.

Bibliografia

Ξούριας Γ. (2010). *Η προσωδιακή αναγέννηση του Έθνους: Η πρόταση του Πλάτωνα Πετρίδη (1817) για μια νέα ποιητική ταυτότητα*.

Mackride, P. (2014). *Venise après Venise: official languages in the Ionian islands, 1797-1864. Byzantine and Modern Greek Studies*.

Minniti Γκόνια, Domenica. (2018). *Italoellenica A, Μελέτες για τον λεξικό δανεισμό*.

Pagratis, Gerassimos, D. (2007). *The Ionian Islands under British protection (1815-1864) in Carmel Vassallo and Michela D' Angelo (eds), Anglo-Saxons in the Mediterranean. Commerce, Politics and Ideas (XVII-XX Centuries)*. Malta University Press: Malta.

Rosa Maria Delli Quadri. (2017). *Il Mediterraneo delle Costituzioni Dalla Repubblica delle Sette Isole Ionie 1800-1817*. Franco Angeli.

La Costituzione della Repubblica Settinsulare. (1803). Stamperia Nazionale, Corfu

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

Ιστορία της Επτανήσου, από την Ενετοκρατία έως την ένωση <http://www.corfuhistory.eu/?p=1312>

10

Κλειδωνάρης, Μιχάλης (ΥΔ)

Η ιταλική συμβολή στην εξέλιξη της αστυνόμευσης στη νεώτερη Ελλάδα

Παρότι δεν έχουν την πολιτισμική εμβέλεια των ελληνορωμαϊκών, οι ελληνοϊταλικές αλληλεπιδράσεις αποτελούν μια πολύ σημαντική συνέχεια αυτού του φαινομένου. Μια από τις λιγότερο μελετημένες και πιο απροσδόκητες πτυχές του εντοπίζεται στον θεσμό της αστυνόμευσης.

Ψήγματά της εμφανίζονται από την εποχή της Ελληνικής Επανάστασης. Ήταν όμως στην τελευταία εξέγερση στην οθωμανική Κρήτη όπου οι Ιταλοί θα ηγούνταν στον τομέα αυτό, στην πρώτη πολυεθνική ειρηνευτική αποστολή στην Ιστορία, εγκαινιάζοντας μια παράδοση οργανωτικών αποστολών, όπως στη Χωροφυλακή της οθωμανικής Μακεδονίας, ή ακόμα και στην ηγεσία της

Ελληνικής Χωροφυλακής, όπου τέθηκαν οι βάσεις προκειμένου να δημιουργηθούν τα πρώτα εγκληματολογικά εργαστήρια στη Χώρα μας.

Βιβλιογραφία

Γ.Α.Κ./ Ιστορικό Αρχείο Κρήτης/ Αρχείο Κρητικής Πολιτείας.

Διπλωματικό και Ιστορικό Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών.

Archivio Storico dei Carabinieri, Roma.

Δαμιανάκης, Εμμανουήλ, Ὑπόμνημα περὶ τῆς ἐν γένει διαγωγῆς τῶν Ἰταλῶν Βασιλικῶν Καραβινοφόρων ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ὀργανώσεως τῆς Χωροφυλακῆς μέχρι σήμερον καὶ περὶ τῆς παρ' αὐτῶν ἐμπράκτου ὑποστηρίξεως τοῦ κινήματος τοῦ Θερίσου, Αθήνα 1906.

Παπαθανάση-Μουσιοπούλου, Καλλιόπη, «Ο Ελληνισμός της Μακεδονίας και η Διεθνής Χωροφυλακῆς ὡς ἐκφραση τῆς πολιτικῆς τῶν Μεγάλων Δυνάμεων (1903-1908)», στο Ο Μακεδονικός Αγώνας: Συμπόσιο: Θεσσαλονίκη, Φλώρινα-Καστοριά-Ἐδεσσα (28 Οκτωβρίου -02 Νοεμβρίου 1984), Ι.Μ.Χ.Α. Θεσσαλονίκη 1987.

Τσάκωνας, Πολύβιος Β., Ἱστορία τῆς Κρητικῆς Χωροφυλακῆς (Συμβολή εἰς τὴν Κρητικὴν Ἱστορίαν), Αθήνα 1963.

Ancarani, Umberto, La Gendarmeria Cretese organizzata dai R.R. Carabinieri Italiani: Cenni cronologici sul Corpo internazionale d'occupazione in Creta 1897-1903, Atene 1903.

Ferrante, Ezzio, I Carabinieri e l'ordine pubblico a Creta nel 1897-98, Rassegna dell'Arma dei Carabinieri (gennaio-marzo 1984).

Ferrara, Arnaldo, Storia documentale dell'Arma dei Carabinieri: A cavallo di due secoli: Dalle prime missioni all'estero all'eroica della Grande Guerra, Comando Generale dell'Arma dei Carabinieri, Roma 2007.

Kuneralp, Sinan, Ottoman diplomatic documents on the origins of World War One: The final stage of the Cretan Question: 1899-1913, vol.3, Isis Press, Istanbul 2008.

11

Λουτσόπουλος, Ιωάννης
(ΜΦ)

Η Καθολική Εκκλησία στην Πελοπόννησο κατά τον 17^ο και τον 18^ο αιώνα

Η εισήγηση αυτή εστιάζει στην ιστορία της Καθολικής Εκκλησίας στην Πελοπόννησο κατά τον 17^ο και τον 18^ο αιώνα. Αξιοποιώντας το σύνολο της βιβλιογραφίας και χρησιμοποιώντας έγγραφα παραδειγματικά, δημοσιευμένα ή αδημοσίευτα, θα επιχειρηθεί, μεταξύ των άλλων, να αναλυθεί η θέση ότι η ύπαρξη και δράση της Καθολικής Εκκλησίας δεν εξαντλείται στη βραχύβια δεύτερη βενετική κατοχή της Πελοποννήσου (1685-1715). Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στην εκκλησιαστική πολιτική της Βενετίας στην χερσόνησο και στις διαφορετικές τακτικές που ακολούθησε σε σχέση με τη διεθνή της θέση.

Επιπλέον, θα γίνει αναφορά στους ανθρώπους της Καθολικής Εκκλησίας (ιερείς, μοναχούς, τάγματα) και στην εκκλησιαστική οργάνωση (εκκλησίες, επισκοπικές έδρες). Θα γίνει, τέλος, μια σύγκριση με το ορθόδοξο μοντέλο, ως προς την οργάνωση και λειτουργία της εκκλησίας, αλλά και σε ό,τι αφορά τον αριθμό των καθολικών πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τη λήξη της λεγόμενης δεύτερης βενετοκρατίας στην Πελοπόννησο.

Βιβλιογραφία

Hofmann Georg, «La Chiesa Cattolica in Grecia (1600-1830)», *OCP* 2 (1936) 164-190, 395-436.

Falcetta Angela, *Ortodossi nel Mediterraneo cattolico: Frontiere, reti, comunità nel Regno di Napoli (1700-1821)*, Viella, 2016.

Fedalto Giorgio, *La Chiesa Latina in Oriente*, vol. 1, seconda edizione, Mazziana, 2008.

Santus Cesare, *Trasgressioni necessarie: communicatio in sacris, coesistenza e conflitti tra le comunità cristiane orientali (Levante e Impero ottomano, XVII-XVIII secolo)*, École française de Rome, 2019.

Βακαλόπουλος Απόστολος, *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού, Δ΄ Τουρκοκρατία 1669-1812, Η οικονομική άνοδος και ο φωτισμός του Γένους*, Θεσσαλονίκη 1978.

Ζερλέντης Περικλής, *Η εν Πελοποννήσω ελληνική εκκλησία επί Ενετών*, έτεσι 1685-1715, Εν Αθήναις 1921.

Μάλλιαρης Αλέξης, «Η τουρκική εισβολή στην Πελοπόννησο (1715) και η στάση του πληθυσμού έναντι Βενετών και Τούρκων», *Πρακτικά του ΣΤ΄ Διεθνούς Συνεδρίου Πελοποννησιακών Σπουδών (Τρίπολη 24-29 Σεπτ. 2000)*, τόμος 3ος, Αθήνα 2002: 420-436.

Μιχάλαγα Δέσποινα, *Συμβολή στην εκκλησιαστική ιστορία της Πελοποννήσου κατά τη β΄ Βενετοκρατία (1685-1715)*, Αθήνα 2008.

Νικολάου Ηλίας, «Ο Εκκλησιαστικός βίος στη Νότιο Πελοπόννησο τον ΙΖ΄ και ΙΗ΄ αιώνα από τις περιγραφές των περιηγητών», *Περιηγητές και αξιωματούχοι στην Πελοπόννησο. Περιγραφές – Αναφορές – Στατιστικές*, Χάρις Καλλιγά (επιμ.), Μονεμβασία 1994, 155-164.

Παγκράτης Γεράσιμος, *Εκκλησία και κράτος στα βενετικά νησιά του Ιονίου Πελάγους. Μαρτυρίες για τη δράση Ιταλών Φραγκισκανών Μισσιοναρίων από τα αρχεία της Propaganda Fide (17ος αιώνας)*, Παπαζήσης, Αθήνα 2009.

12

Μπάρζα, Χριστίνα (ΥΔ)

Το μυθολογικό στοιχείο στο έργο της Γκάσπαρα Στάμπα

Η παρούσα εισήγηση πραγματεύεται ορισμένους μύθους της ελληνικής και της λατινικής γραμματείας καθώς και την αξιοποίησή τους στο έργο της Γκάσπαρα

Στάμπα. Η Γκάσπαρα Στάμπα υπήρξε μία εκ των σημαντικότερων ποιητριών της Αναγέννησης στην Ιταλία. Οι αναφορές και η ένταξη των μύθων στο έργο της, όπως έπραττε και ο Οβίδιος, είναι ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα του *Canzoniere* της. Από τον Οβίδιο η Γκάσπαρα αντλεί γλωσσικά και υφολογικά στοιχεία, καθώς «αντιγράφει» και θεματικές καινοτομίες. Συνολικά εξετάζονται δύο μύθοι: ο μύθος του Ίκαρου και της Αλκμήνης. Η μελέτη εστιάζει στον εντοπισμό και την ανάδειξη των επιδράσεων της Γκάσπαρα από τον Οβίδιο.

Βιβλιογραφία

- Bassanese A. Fiora, “Gaspara Stampa”, *Italica*, v. 61, n.3, Autumn 1984, 261-262.
- Bassanese A. Fiora, “Private Lives and Public Lies: Texts by Courtesans of the Italian Renaissance”, *TSL*, v. 30, n. 3, (Fall 1988), 295-319.
- Bassanese A. Fiora, “What’s in a Name? Self-Naming and Renaissance Women Poets”, *Annali d’Italianistica*, 7, *Women’s Voices in Italian Literature*, 1989, 104-115.
- Bassanese A. Fiora, “The Currency of Eros. Women’s Love Lyric in Europe 1540-1620”, *Italica*, v. 68, n.4, Winter 1991, 500-502.
- Bassanese Fiora, “Gaspara Stampa” στο *Italian women writers: a biographical sourcebook*, εκδ. Greenwood Publishing Group Inc., Westport-United States 1994, 404-412.
- Bassanese A. Fiora, “Gaspara Stampa’s Petrarchan Commemorations: Validating a Female Lyric Discourse”, *Annali d’Italianistica*, vol. 22, *Francis Petrarch & European Lyric Tradition*, 2004, 155-169.
- Cox Virginia, *Women’s writing in Italy, 1400-1650*, The Johns Hopkins University Press, Maryland 2008.
- Cox Virginia, “The Female Voice in Italian Renaissance Dialogue”, *MLN*, vol. 128, n.1, (January 2013), 53-78.
- Cox Virginia, *Lyric poetry by women of the Italian Renaissance*, Johns Hopkins University Press, Baltimore 2013.
- Βαϊόπουλος Βάιος, “Μεταξύ θρήνου και ειρωνείας: (ξανα)διαβάζοντας τις Ηρωίδες του Οβίδιου (HER. 12)”, στο *Rideamus igitur: το χιούμορ στη λατινική γραμματεία*, Πρακτικά του Θ’ Πανελληνίου Συμποσίου Λατινικών Σπουδών, Αθήνα 19-22 Μαΐου 2011, σσ.131-141, 134-135.
- Βαϊόπουλος Βάιος (Εισαγωγή, μετάφραση, σχόλια), *Ηρωίδες 18-19 (Λέανδρος και Ηρώ)*, Εστία, Αθήνα 2019.

13	Αικατερίνη Παναγιωτοπούλου (ΜΦ)	Λησταρχία και brigantaggio μέσα από την ελληνική και ιταλική λογοτεχνία του 19 ^{ου} και 20 ^{ου} αιώνα	<p> Δημοπούλου Ρουμπίνη, <i>Hugo Favolus Hodoeporici Byzantini Liber III, Γλωσσική και Ερμηνευτική Εξέταση</i>, Αθήνα 2006 (PhD thesis). Μιχαλόπουλος Ν. Ανδρέας, <i>Ηρωίδες 20-21: Ακόντιος και Κυδίπη</i>, Παπαδήμας, Αθήνα 2014. Μιχαλόπουλος Ν. Χαρίλαος και Μιχαλόπουλος Ν. Ανδρέας, <i>Ρωμαϊκή Ερωτική Ελεγεία</i>, ΣΕΑΒ 2015 </p> <p> Το φαινόμενο της λησταρχίας στην Ελλάδα εκτείνεται σε εύρος ενός περίπου αιώνα, εκκινώντας κυρίως από την άφιξη του Όθωνα το 1833. Πρόκειται για μια μορφή κοινωνικής αντίστασης συνδεδεμένης με την παράλληλη διαδικασία εκσυγχρονισμού του νεαρού ελληνικού κράτους. Το μακραίωνα φαινόμενο της λησταρχίας στην Ιταλία, παρόν και ολόκληρο τον 19^ο αιώνα, λαμβάνει χώρα σχεδόν αποκλειστικά στον ιταλικό νότο. Συνδέεται με τον θεσμό της φεουδαρχίας και αποτελεί το ξέσπασμα μιας βίαιης διαμαρτυρίας ενάντια στη φτώχεια και στις κοινωνικές αδικίες. Υπάρχει όμως και ένα πολιτικό brigantaggio που αρχίζει το 1799, περισσότερο βίαιο και κτηνώδες, που μετά την ένωση της Ιταλίας εξελίσσεται σε πραγματικό εμφύλιο πόλεμο. </p> <p> Στην Ελλάδα η αμφιλεγόμενη φιγούρα του λήσταρχου θα μυθοποιηθεί από τον λαό, γεννώντας το λεγόμενο ληστρικό μυθιστόρημα που θα παίζει καίριο ρόλο στη συντήρηση του μύθου του. Στην Ιταλία τα κατορθώματα των briganti θα δώσουν τροφή όχι μόνο στη μυθιστορηματική αλλά και στη δοκιμιακή γραφή. Μέσα από τη μελέτη σχετικών συγγραμμάτων, αναζητούνται ομοιότητες και διαφορές στη λογοτεχνική παραγωγή κυρίως του 19^{ου} αλλά και του 20^{ου} αιώνα και πώς αυτή παρουσιάζει τους αντιήρωες της ελληνικής και ιταλικής ιστορίας, τα αίτια που τους εξώθησαν στην παρανομία, τη ζωή, τη δράση τους, τη σύνδεσή τους με την πολιτική και τους πολιτικούς καθώς και την απήχησή τους στον απλό λαό. Οδηγοί σε αυτή την περιήγηση θα είναι διαβόητοι έλληνες λήσταρχοι όπως ο Νταβέλης, ο Λαφαζάνης, οι Λύγκοι και οι Αρβανιτάκηδες και ιταλοί όμοιοί τους όπως ο Angiolillo, ο Gasparoni, οι αδελφοί La Gala και ο Carmine Crocco. </p> <p style="text-align: center;">ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</p>
----	--	---	---

1. ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΘΗΝΑΙΟΣ, ΑΙ., *Ο λήσταρχος Νταβέλης και η αιχμαλωσία των γάλλων αξιωματικών*, Εκδόσεις «Διώνυσος», Αθήνα 1982.

ΑΜΠΟΥ, Ε., *Ο βασιλεύς των ορέων*, μετ. Κομνηνέλλη Α., Μεταίχμιο, Αθήνα 2018.

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ, Ε.Α., *Νέα ελληνική ιστορία 1204-1985*, Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1998¹⁴.

ΚΑΛΛΙΓΑΣ Π., *Θάνος Βλέκας*, Εκδόσεις Νεφέλη, Αθήνα 1987.

ΚΑΡΑΓΑΤΣΗΣ, Μ., *Οι λησταί στα πρόθυρα των Αθηνών*, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Αθήνα 2011⁵.

ΠΑΓΚΡΑΤΗΣ, Γ., *Ιστορία της Ιταλίας: Από τη συνθήκη του Λόντι στην ενοποίηση (1454-1870)*, Σύνδεσμος ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών, Αθήνα 2015.

ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ, Σ., *Τριάκοντα εξ ημερών αιχμαλωσία και συμβίσις μετά ληστών*, Τυπογραφείον Φραγκλίνος, Αθήνα 1867².

ΤΖΑΝΑΚΑΡΗΣ, Β., *Οι Λήσταρχοι: Τα παλληκάρια τα καλά σύντροφοι τα σκοτώνουν*, Μεταίχμιο, Αθήνα 2016.

ΤΣΟΛΚΑΣ, Ι.Δ., *Η Ελληνική Παλιγγενεσία και ο αντίκτυπός της στη λογοτεχνία της Ιταλίας κατά τον 19^ο αιώνα*, Διδακτορική διατριβή, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη 2004.

2. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

AUBER, D.F.E., *Fra Diavolo: Opera comica in tre atti di Scribe e Delavigne*, απόδ. στα ιταλικά Maggioni, M., Edizioni G. Ricordi & C., Μιλάνο 1924.

CROCCO, C. (DONATELLI), *Come divenni brigante: autobiografia*, Proto, M. (επιμ.), Lacaita Editore, Μανδουρία 1995.

CROCE, B., *Angiolillo (Angelo Duca): Capo di Banditi*, Luigi Pierro, editore, Νάπολη 1892.

CROCE, G. (επιμ.), *Il masnadiero Antonio Gasparoni: detto Il Principe dei monti*, Carlo Barbini editore, Μιλάνο 1880.

DUMAS, A., *Cento anni di brigantaggio nelle province meridionali d' Italia*, Torelli, E. (μτφ.), Stamperia di salvatore De Marco, Νάπολη 1863.

MONTEFREDINI, F., *Memorie autografe del Generale Manhès intorno a' briganti*, Stamperia De' Fratelli Morano, Νάπολη 1861, σσ. 97-100.

PASCOLI, G., «Ricordi» στο *Myricae*, Raffaello Giusti Editore, Λιβόρνο 1903⁶.

VISMARA, A., *Un banchetto di carne umana*, T.1, Francesco Pagnoni editore, Μιλάνο 1870.

Εμπορικός οίκος Παναγή Τσιτσέλη: πρώτα συμπεράσματα από τη μελέτη του coria lettere

Η εμπορική αλληλογραφία του οίκου Τσιτσέλη επιτρέπει στον μελετητή της να αντιληφθεί τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί το εμπόριο στο Ιόνιο πέλαγος του όψιμου 18^{ου} αιώνα. Μέσα από την ιστορική προσέγγιση του περιεχομένου του, το coria lettere δείχνει τους τρόπους κυκλοφορίας των εμπορευμάτων και επανεπένδυσης των κερδών, με στόχο τη μελλοντική επανάληψη του σχήματος «αγορά – πώληση». Πρόκειται στην ουσία για έναν κρίκο της εμπορικής αλυσίδας, που σχηματίζεται ανάμεσα στον εμπορικό οίκο του Παναγή Τσιτσέλη στο Ληξούρι, και τους εμπόρους που εδρεύουν στη Βενετία. Σκοπός του πρώτου είναι να συγκεντρώσει και να στείλει όσα εμπορεύματα του έχουν παραγγείλει οι συνεργάτες τους, ενώ οι τελευταίοι επιδιώκουν την προώθηση των προϊόντων που παραλαμβάνουν και την αποκόμιση του μεγαλύτερου δυνατού κέρδους για τον προμηθευτή τους. Η πρώτη γνωριμία με ένα σημαντικό μέρος του coria lettere έδωσε τόσο πληροφορίες, όσο και γόνιμο έδαφος για τη διαμόρφωση ορισμένων ερωτημάτων, που κρίνονται αναγκαία για την ολοκλήρωση της συστηματικής μελέτης και έκδοσης του αρχειακού υλικού.

Βιβλιογραφία

Galani Katerina, «The Napoleonic wars and the disruption of Mediterranean shipping and trade: British, Greek and American Merchants in Livorno», *The Historical Review* 7 (2010), pp. 179-198.

Ζαμπακόλας Χρήστος, *Αρχεία του Ελληνισμού της Διασποράς: αρχείο εμπορικών οίκων Ηπειρωτών στη Βενετία (16ος – 18ος αιώνας)*, Διδακτορική Διατριβή – Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Κέρκυρα 2015.

Καπετανάκης Παναγιώτης, *Η παντοπόρος εμπορική ναυτιλία των Επτανήσων την εποχή της Βρετανικής κατοχής και προστασίας και η Κεφαλληνιακή υπεροχή (1809/15-1864)*, Διδακτορική Διατριβή – Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Κέρκυρα 2009.

Κατσιαρδή – Hering Όλγα, *Λησμονημένοι ορίζοντες Ελλήνων εμπόρων: το πανηγύρι στη Senigallia (18^{ος} – αρχές 19^{ου} αιώνα)*, Βιβλιοθήκη ιστορικών μελετών 235, εκδ. Διον. Νότη Καραβία, Αθήνα 1989.

Κρεμμυδάς Βασίλης, «Ιστορία του ελληνικού εμπορικού οίκου της Βενετίας Σελέκη και Σάμου. Μια στατιστική προσέγγιση», *Θησαυρίσματα* 12 (1975), σσ. 171-199.

Laiou Sophia, «The Ottoman Greek “merchants of Europe” at the beginning of the 19th century» στο: Balta Evaggelia – George Salakidis (ed.), *Festschrift in Honor of Ioannis P. Theocharides. Studies of the Ottoman Empire and Turkey*, Vol. II, εκδ. The Isis Press, Istanbul 2014, pp. 313-331.

15	Φατούρος, Σπύρος (ΜΦ)	Η Λέσβος στα ιταλικά νησολόγια του 15 ^{ου} -16 ^{ου} αιώνα	<p>Λιάτα Ευτυχία, <i>Φλωρία δεκατέσσερα στέκουν γρόσια 40. Η κυκλοφορία των νομισμάτων στον ελληνικό χώρο, 15^{ος} – 19^{ος} αιώνας</i>, εκδ. Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών ΕΙΕ, Αθήνα 1996.</p> <p>Μπόμπου – Σταμάτη Βασιλική, «Το ανέκδοτο copia lettere του εμπορικού οίκου Panagin Cicelli του Ληξουρίου Κεφαλληνίας (1786-1816)», <i>Κερκυραϊκά Χρονικά</i> 13 (2018), σσ. 175-186.</p> <p>Gerassimos D. Pagratis, «Shipping enterprise in the eighteenth century: the case of the Greek subjects of Venice», <i>Mediterranean Historical Review</i>, τ. 25, αρ. 1 (2010), σελ. 67-81.</p> <p>Idem, «Shipping and Trade in the Ionian Islands: The Merchant Fleet of the Septinsular Republic (1800-1807)», <i>Journal of the Oxford University Historical Society</i>, τ. 8 (Hilary 2012).</p> <p>Idem, «Le funzioni mercantili dei consoli della Repubblica Settinsulare (1800-1807)», στο Arnaud Bartolomei, Guillaume Calafat, Mathieu Grenet & Jörg Ulbert (επιμ.), <i>De l'utilité commerciale des consuls. L'institution consulaire et les marchands dans le monde méditerranéen (XVIIe–XXe siècle)</i>, École Française de Rome – Casa de Velázquez, Roma–Madrid 2018, http://books.openedition.org/efr/3313</p> <p>Παπαδόπουλος Νικόλαος, <i>Ερμής ο κερδώς ήτοι εμπορική εγκυκλοπαίδεια</i>, τ. Α' + τ. Β', εκδ. Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα ΕΤΒΑ, Αθήνα 1989.</p> <p>Χατζηγιάννου Μαρία – Χριστίνα, <i>Οικογενειακή στρατηγική και εμπορικός ανταγωνισμός. Ο οίκος Γερούση τον 19^ο αιώνα</i>, εκδ. ΜΙΕΤ, Αθήνα 2013.</p> <p>Η παρούσα εργασία εντάσσεται στις τοπωνυμικές μελέτες του ελλαδικού χώρου, και ειδικότερα των νησιών του Βορειοανατολικού Αιγαίου κατά τον 15^ο-16^ο αιώνα. Εξετάζονται ενδεικτικά τα τοπωνύμια της γήσου Λέσβου, ενός νησιού με πλούσιες τοπωνυμικές αναφορές, όπως παραδίδονται στα νησολόγια των Buondelmonti (1422), Bordone (1528), Porcacchi και Rosaccio (1598), που καλύπτουν αντιπροσωπευτικά τα χρονικά και γεωγραφικά πλαίσια μιας ευρύτερης έρευνας. Κατά τη μελέτη των τοπωνυμίων συνεξετάζονται και οι χάρτες που συνοδεύουν τα σχετικά έργα, ενώ επιχειρείται η ταύτισή τους με τα αντίστοιχα σημερινά και η εξέλιξη τους. Επιπλέον, διερευνώνται και οι καταγραφικές επιλογές κάθε συγγραφέα σε σχέση με την ιδιότητά του.</p> <p>Βιβλιογραφία</p> <p>Buondelmonti C., <i>Description of the Aegean & other Islands</i>, ed. and trans. Evelyn Edson (New York, 2018) [with supplemental material by Henricus Martellus Germanus]]</p>
----	-----------------------	---	--

			<p><i>Benedetto Bordon: Un artista colto e versatile, Alumina: Pagine miniate</i>, 2 (2003), pp. 14-25 [ηλεκτρονική έκδοση στο http://archive.is/6aF9j].</p> <p>Porcacchi T., <i>L'isole piu famose del mondo descritte da Thomaso Porcacchi da Castiglione [...] e intagliate da Girolamo Porro Padouano [...] Con l' Aggiunta di molte Isole</i>, S. Galignani & G. Porro, Venezia 1576.</p> <p>Rosaccio G., <i>Viaggio da Venetia, a Costantinopoli per mare, e per terra, & insieme quello di Terra Santa</i>, G. Franco, Venezia 1598.</p> <p>Τόλιας Γ., <i>Οι ελληνικοί ναυτικοί χάρτες, Πορτολάνοι, 15ος - 17ος αιώνας: Συμβολή στη μεσογειακή χαρτογραφία των νεοτέρων χρόνων</i>, Ολκός, Αθήνα 1999.</p> <p>Dimopoulou R., "Buondelmonti's Delos: Restoring the present with reminiscences of the past embellished by borrowings," <i>Mediterranean Chronicle</i>, 6 (2016), σσ. 97-118.</p> <p>Γεωργιάδης Ε., (μτφ. και προσθήκες). [Severus Lucianus Plehn], <i>Τά Λεσβιακά, ήτοι ιστορία τής νήσου Λέσβου</i>, Αθήνα 1973. [φωτοτυπική επανέκδοση της πρώτης έκδοσης του 1849].</p> <p>Γκιολές Ν., Πάλλης Γ., <i>Άτλας των χριστιανικών μνημείων του Αιγαίου από τους πρώτους χριστιανικούς χρόνους μέχρι την Άλωση</i>, Γενική Γραμματεία Αιγαίου και Νησιωτικής πολιτικής, Αθήνα 2014.</p> <p>Μαντζουράνης Δ., <i>Οί πρώτες έγκαταστάσεις τών Έλλήνων στή Λέσβο</i>, Μυτιλήνη 1949.</p> <p>Μολίνος Σ., <i>Κάστρα και καστρέλλια</i>, Αθήνα 1984.</p>
16	Χανδόλια, Χριστιάνα (ΜΦ)	Οι Γραμματικές της Αρχαίας Ελληνικής στην Ιταλία της Αναγέννησης: Η περίπτωση του Μανουήλ Χρυσολωρά	<p>Η παρούσα εισήγηση εξετάζει γραμματικές της Αρχαίας Ελληνικής που γράφτηκαν μεταξύ 12^{ου} και 15^{ου} αι. από Έλληνες λόγιους που κατοικούσαν και δίδασκαν την Ελληνική γλώσσα στην Ιταλία. Σκοπός της είναι να καταδείξει τους λόγους που οδήγησαν στη σύνταξη ελληνικών γραμματικών, σ' ένα περιβάλλον που καλλιέργησε το ενδιαφέρον για τη μελέτη της ελληνικής γραμματείας στη Δύση και την εκμάθηση της γλώσσας από Ιταλούς. Μετά από τη σύντομη παρουσίαση των σημαντικότερων σχετικών έργων εξετάζεται ενδεικτικά η γραμματική του Μανουήλ Χρυσολωρά και εντοπίζονται αποκλίσεις και συγκλίσεις στις διαφορετικές εκδόσεις του ίδιου έργου. Η μελέτη εστιάζει στον εντοπισμό και την ανάδειξη των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των συγγραφέων, στον εντοπισμό των πηγών και στη σκιαγράφηση του κοινού που απευθύνονταν τα συγκεκριμένα έργα.</p> <p style="text-align: right;">Βιβλιογραφία</p>

- Cammelli G. (2006). Μανουήλ Χρυσολωράς. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας Κότινος
- Cammelli G. (2004). Δημήτριος Χαλκοκονδύλης. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας Κότινος
- Festa N. (2000). Ουμανισμός Τα κλασικά γράμματα στην Αναγέννηση. (μτφ. Κυριαζόπουλος Ν. επιμ. Ηρκος και Στάντης Ρ. Αποστολίδη) Αθήνα: Τα Νέα Ελληνικά
- Marcheselli Loukas L. (2007). Οι Ελληνικές σπουδές στην Ιταλία, Οι Ελληνικές σπουδές στην Ευρώπη. Επιστ. επιμ. Καζάζης Ι.Ν.& Velkova S. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής γλώσσας
- Reynolds, L.D. & Wilson, N.G. (2001). *Αντιγραφείς και Φιλολόγοι*. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.
- Richardson B. (2014). Τυπογραφία, συγγραφείς και αναγνώστες στην Ιταλία της Αναγέννησης. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης
- Wilson, N.G. (1994). *Από το Βυζάντιο στην Αναγέννηση*. Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη
- Μανούσακας Μ.Ι. (1989). Οι απαρχές της Ελληνικής τυπογραφίας. Αθήνα: Εταιρία σπουδών Νεοελληνικού πολιτισμού & Γενικής παιδείας.
- Μπαμπινιώτης Γ. (2002). Συνοπτική Ιστορία της Ελληνικής Γλώσσας. Ε΄ εκδ. Αθήνα: Ρωμανός ΕΠΕ
- Στάικος, Κ.Σ. (1996) *Βιβλιοθήκη από την Αρχαιότητα ως την Αναγέννηση*. Αθήνα.
- Στάικος Κ. (2015) Οι Ελληνικές εκδόσεις του Άλδου και οι Έλληνες συνεργάτες του. Αθήνα: Ίδρυμα Αικατερίνης Λασκαρίδη.